

Litavské a podobné neogénne vápence použité v stavbách Slovenska, Rakúska, Moravy a Maďarska

D. Pivko

Katedra geológie a paleontológie, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, pivko@fns.uniba.sk

Litavský vápenec (*Leithakalk*) bádenského Lveku má podobu riasového vápenca (boundstone), karbonat. pieskovca (grainstone) až zlepenca (rudstone). Vápence vznikali na morskom pobreží, v malých rífoch a na plážach s rôznym podielom zvyškov organizmov (korálné riasy, machovky, ježovky, lastúrniky, dierkavce, obrúčkavce) a klast. prímesi (vápence, granitoidy, kryštal. bridlice, kremence). *Sarmatské vápence* sú plytkomorské, detritické (grainstone, rudstone), oolitické. Sedimentovali na pobrežnom čele alebo v prostrediach prílivovej plošiny.

Miocénne vápence sa na stavebné a dekoračné účely ťažia od rímskych čias pre svoju ľahkú opracovateľnosť spôsobenú pórovitosťou. *Litavské vápence* pochádzajú z kameňolomov v Hainburských vrchoch (Hainburg, Hundsheim) pre rímske stavby a náhrobníky Carnunta a Gerulaty, prestredoveké chrámy a hrady v okolí Hainburgu a Bratislavy a v novoveku až pre Nitru, z kameňolomov v Litavských vrchoch (Winden, Mannersdorf, Kaisersteinbruch a iné) pre Carnuntum a stredovekú a novovekú Viedeň, z kameňolomu Fertőrákos pri Neziderskom jazere pre rímsku Scarbantiu a stredovekú Sopron a Ják,

z kameňolomov St. Margarethen pri Neziderskom jazere pre novoveké kamenárske výrobky, sochy a rekonštrukcie pamiatok v širšom okolí Viedne a Bratislavy, z kameňolomov pri Viedni pre rímsku Vindobonu a stredovekú Viedeň, z kameňolomov pri Devíne pre rímsky a stredoveký Devín, Bratislavu (hrad, radnica, dóm) a z kameňolomov na južnej Morave pre novoveké Brno a areal Lednice - Valtice. Najstaršie použitie kamenného kvádra z litavských vápencov (z Devína) je z Bratislavského hradu, kde našli palác postavený rímskou technikou z 1. st. pr. Kr.

Sarmatské vápence z kameňolomov pri Viedni sa využívali v stredovekej Viedni, z kameňolomov pri Skalici vo veľkomoravských Mikulčiciach, v stredovekej Skalici, z neznámeho kameňolomu pri Nitre na prvý predveľkomoravský kostol na území Slovenska z 1. pol. 9. stor. *Oolitické vápence* z Wolfsthalu v Hainburských vrchoch sa ťažili pre rímske Carnuntum i Gerulatu, pre stredoveký Hainburg a v novoveku pre širšie okolie (napr. Bratislava), z kameňolomov pri Budapešti pre stredoveké i novoveké stavby v Budapešti i širokom okolí.

Literatúra:

- Rohatsch A. (2005): Neogene Bau- und Dekorgesteine Niederösterreichs und des Burgenlandes. – In: Schwaighofer B., Eppersteiner W. (Ed.): Reihe: Nutzbare Gesteine von Niederösterreich und Burgenland, Band: „Junge“ Kalke, Sandsteine und Konglomerate. – Neogen. Mitteilungen IAG BOKU, Wien, 9-56.
- Török A., Rozgonyi N., Příkryl, R., Příkrylová J. (2004): Leithakalk: the ornamental and building stone of Central Europe, an overview. In: Příkryl, R. (Ed.): Dimension Stone. Balkema, Rotterdam, 89–93.